

ביאורים

הגמרא אמרה ששאלו את החכמים, הנביאים והמלאכים מדוע חרבה הארץ, והם לא יכלו לענות. רק הקב"ה בעצמו יכל לענות על שאלה זו. מדוע?

כפי שלמדנו, מציאות התורה בישראל אינה דבר שקיים בפני עצמו. היא יונקת את חייה בכל רגע ורגע מנותן התורה. הסיבה לכך שעם ישראל עזב את התורה נובעת מכך שהוא עזב את בורא עולם, וממילא התורה איבדה את מקור חייה וחדלה מלהתקיים.

החכמים, הנביאים והמלאכים, על אף מדרגתם הרוחנית, אינם בוראים אלא נבראים. לכן, אם ינסו להסביר מדוע חרבה הארץ הם יעסקו בהסברים שנוגעים לדברים המתרחשים בעולם - חטאי עם ישראל. אולם את שורש העניין לא יצליחו לגלות; מהי הסיבה לכך שתתכן מציאות שעם ישראל הולך ושוקע בחטא ולא שב בתשובה למרות שהוא עוסק בתורת ה' ונפגש יום-יום עם רצונו המרומם והעדין של הבורא? כיצד זה לא משפיע עליו? איך עם ישראל יכול לחיות חיים כל-כך גסים בזמן שהתורה כל-כך עדינה? התשובה לכך נוגעת לבורא עצמו - עם ישראל למד תורה ללא חיבור לקב"ה. במצב כזה, כשיש ניתוק בין התורה למקור התורה, התורה מאבדת את מקור חייה והיא אינה משפיעה על האדם.

זו כוונת הגמרא שהם לא ברכו על התורה - ודאי שהם ברכו, אך מן השפה ולחוץ. הם לא ברכו באהבה גמורה ובדבקות בקב"ה על שנתן תורה. אין כל האהבות שוות, אהבה אמיתית היא אהבה בכל הלב ובכל הנפש, כמו שנאמר "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", ואהבה כזו לקב"ה הייתה חסרה להם.

הרחבות

• חכמים נביאים ומלאכים

שְׁשׁוֹלֵשׁ מִדְרָגוֹת הֵם. המהר"ל מדרג כאן על פי יכולת ההשגה של הנבראים. חכמים - השגה אנושית, נביאים - אנשים בעולם הזה המקבלים מהעליונים, מלאכים - עליונים לגמרי. אמנם בהיבטים אחרים הדריוג הוא הפוך. להלן, יסביר המהר"ל מדוע ניתנה התורה לעם ישראל ולא למלאכים. מטרת התורה, היא לעזור לנו להתקדם, להתעלות ולהידבק בקב"ה. המלאכים הם מושלמים ולכן אין להם להיכן להתקדם. הם במצב סטאטי, קבוע. אנו, לעומת זאת, לא רק שאנו רחוקים מאוד מהקב"ה, יש לנו גם את היכולת להידרדר מטה מטה. אך היכולת הזו לפול, היא גם היכולת לעלות ולהתקדם. בקשר שלנו עם הקב"ה יכולות להיות נפילות, אך גם טמון פוטנציאל לקשר חזק והדוק. ומי שאמון על הקשר הזה, הם הנביאים שמורידים אלינו את דבר ה', ממשה רבינו והלאה לאורך הדורות [להלן פרק כד]. אך מדרגת החכם עולה אף על מדרגת הנביא. מעלתו של הנביא כמוריד את 'דבר ה' העליון' לעולמנו אנו, חיסרון יש בה. חז"ל אומרים: "חכם עדיף מנביא" [בבא בתרא יב.]. המהר"ל מסביר שהנבואה אינה שייכת לנביא, ואילו התורה כן שייכת לחכם. הנביא עובד ומכין את עצמו, אך בסופו של דבר, מה שהוא מקבל זו השפעה מלמעלה. אצל החכם לעומת זאת, הכול מגיע מעבודה עצמית, כך שלבסוף התורה היא ממש חלק ממנו [דרוש לשבת תשובה]. דברים דומים אפשר לראות בדברי הרמב"ן - "אף על פי שניטלה (אחר חורבן בית המקדש) נבואת הנביאים, שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים לא ניטלה, אלא יודעים האמת, ברוח הקודש שבקרבם" [בבא בתרא יב.]. העמל של החכם בלימוד התורה, הופך אותו לאדם שדרך החשיבה וההסתכלות שלו הן רוחניות, ומתנהלות על פי דרך התורה. כך החכם יודע מה רצון ה' גם ללא נבואה.

שאלות לדין

מהי אותה "הָאֱהָבָה הַגְּמוּרָה וְהַדְּבָקוֹת אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ"?

למה 'אהבה שתלויה בדבר' - סופה להיבטל, ואילו 'אהבה שאינה תלויה בדבר' - סופה להתקיים?

וְאָמַר: דָּבָר זֶה נִשְׁאָל וכו'. פרוש, שְׁשׁוֹלֵשׁ מִדְרָגוֹת הֵם: המְדַרְגָה הָאֶחָת היא מִדְרָגַת הַחֲכָמִים שֵׁשׁ לְאָדָם בְּתַחְתּוֹנִים¹, מה שְׂיִכּוֹל הָאָדָם לְהַשִּׁיג. המְדַרְגָה הַשְּׁנִיָה היא מִדְרָגַת הַנְּבוּאָה שֶׁהיא עַל הַנְּבִיאִים, שֶׁהֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכָא לְהֵם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְעֻלְיוֹנִים. המְדַרְגָה הַשְּׁלִישִׁית היא הַהִשְׁגָה שֶׁהיא בְּעֻלְיוֹנִים, כִּי הַמְּלַאכִים הֵם עֻלְיוֹנִים. וְזֶה שֶׁאָמַר: דָּבָר זֶה נִשְׁאָל וכו'. כִּי מָה שֶׁהוא יִתְבָּרַךְ סִבָּה לַתּוֹרָה, הוא יוֹתֵר עֻלְיוֹן מִן מִדְרָגַת חֲכָמִים, נְבִיאִים וּמְלַאכִים, כִּי אֵלּוּ כֻּלָּם הֵם עֻלְיוֹנִים וּמְסוּבִים², וְאִינֶם מְגִיעִים אֶל דָּבָר שֶׁהוא מֵצֵד הָעֵלָה דוֹקָא, וּמֵצֵד הָעֻלּוּלִים אֵין יְדִיעָה לָּזֶה. כִּי אִף אִם הֵיוּ נוֹתְנִים הַסִּבָּה שֶׁאֲבָדָה הָאָרֶץ בְּשִׁבִיל שִׁחְטָאוֹ, לֹא הִיָּה זֶה סִבָּה לְאֲבוּד הָאָרֶץ, כִּי אִם חֲטָאוּ הִיָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְקַיֵּם הַתּוֹרָה בָּהֶם, וְהֵיוּ חוֹזְרִים לְמוֹטָב, רַק הַסִּבָּה הִיָּה שְׁלֹא בָּרְכוּ בַתּוֹרָה תְּחִלָּה, וְכֵן בָּא לְהֵם אֲבוּד הָאָרֶץ. וְאֵלּוּ הֵיוּ דְבָקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּמָה שֶׁנָּתַן תּוֹרָה, אִזְ הִיָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִמָּהֶם בְּמָה שֶׁנָּתַן הַתּוֹרָה לָהֶם. וְכֵמוּ שֶׁהִיָּה הוא יִתְבָּרַךְ הַסִּבָּה לְמִצִּיאוֹת הַתּוֹרָה בָּהֶם, הִיָּה גַם כֵּן סִבָּה לְקִיּוּם הַתּוֹרָה בָּהֶם, וְלֹא אֲבָדָה הָאָרֶץ. אֲבָל עֵתָה, שְׁלֹא הֵיוּ מְבָרְכִים בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה, וְלֹא הֵיוּ דְבָקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּמָה שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, גַּם כֵּן לֹא הִיָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִמָּהֶם לְקִיּוּם הַתּוֹרָה, וְזֶה הִיָּה גוֹרֵם שֶׁאֲבָדָה הָאָרֶץ. וְאֵל יִקְשֶׁה לָּךְ, לְמָה לֹא הֵיוּ מְבָרְכִין בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה? שֶׁאֵין פְּרוּשׁ הַבְּרָכָה הַדְּבוּר בְּפֶה בְּלִבָּד, דְּוַדַּאי הַדְּבוּר בְּפֶה הֵיוּ מְבָרְכִים. אֲבָל הַכּוֹנֵן עַל הַבְּרָכָה בְּעֶצְמָהּ, היא הָאֱהָבָה הַגְּמוּרָה וְהַדְּבָקוֹת אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לְאֶהֱבֵה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּמָה שֶׁנָּתַן תּוֹרָה, וְזֶהוּ עֵנִי הַבְּרָכָה. וְאֵין כָּל הָאֱהָבוֹת שְׁוֹת, כִּי הָאֱהָבָה הָאֱמִתִּית היא הָאֱהָבָה בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ, וְכִדְכָתִיב (דברים ו, ה): וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נֶפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ, וְלֹא הִיָּה לָהֶם הָאֱהָבָה הַגְּמוּרָה אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּמָה שֶׁנָּתַן הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וּבְפָרֵט עַל הַטּוֹבָה הַגְּדוֹלָה שֶׁהיא הַתּוֹרָה, שֶׁהיא טוֹבָה עַל הַכֹּל, שֵׁשׁ לְבָרָךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלָּה שְׁמוֹ עַל זֶה בְּכָל לְבוֹ. וְכִפִּי הַטּוֹבָה הָעֻלְיוֹנָה, לֹא הֵיוּ מְבָרְכִים בְּכָל לְבָם.

בנבואה שם אמרו דבר זה נשאלו החכמים, הנביאים והמלאכים. פירוש, ישנן שלוש מדרגות בהשגות: השגת החכמים, השגת הנביאים והשגת המלאכים. מדרגת החכמה היא ¹מה שיכול להבין ולהשכיל האדם בעולם התחתון. המדרגה השנייה, מדרגת הנבואה שהנביאים, הם בני אדם בעולם הזה ומקבלים השגות רוח הקודש מעולמות העליונים. המדרגה השלישית היא מדרגת העליונים - המלאכים, נמצאים ומשיגים בעולמות העליונים. מה שאמרו חז"ל דבר זה נשאלו וכו' ולא ידעו להשיב, כי היות הקב"ה סיבה בעצם לתורה זה דבר שהוא נעלה מידיעת האדם החכם, הנביא והמלאך. כל אלו ²הם נבראים ואינם יכולים להשכיל ולהבין דבר שהוא מצד הבורא, כי לנבראים אין השגה בזה. גם אם החכמים, הנביאים והמלאכים היו מבראים שסיבת אבדן הארץ היא מפני חטאיהם, אין זה נכון כי אין זו סיבה לאבדן הארץ מאחר והקב"ה יכול היה לקיים בהם התורה והיו חוזרים למוטב. הסיבה לאבדן הארץ היא שלא ברכו בתורה תחילה. אם היו דבקים בקב"ה נותן התורה, אז הקב"ה היה עמם וכמו שהוא סיבה למציאותה של תורה בישראל היה הוא סיבה לקיומה של התורה בהם, ולא היו נאבדים מהארץ. אבל עתה שלא ברכו בתורה תחילה ולא היו דבקים בקב"ה במה שנתן תורה לישראל, לא היה השם עמם לקיים בהם התורה. זוהי הסיבה לאבדן הארץ. ואם תשאל ומדוע באמת לא ברכו בתורה תחילה? תשובה לשאלתך, הם ברכו בתורה בפייהם, כוונת חז"ל שלא ברכו בתורה תחילה היא על החיסרון באהבה הגמורה ובדבקות בקב"ה על שנתן תורה, שזוהי מהותה של ברכת התורה, כי אין כל האהבות שוות, אהבה אמיתית היא אהבה בכל הלב ובכל הנפש, כמו שנאמר ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, ואהבה כזו להשם לא היתה להם. במיוחד היתה צריכה להיות להם אהבה זו על הטובה הגדולה שנתן להם התורה, שהי התורה היא הטובה על כל מה שקיים במציאות. ובודאי על זה היו צריכים לברך בכל לב. ברכה כזו הם לא ברכו.